

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра релігієзнавства

ФІЛОСОФІЯ, РЕЛІГІЯ ТА МЕДИЦИНА В СУЧАСНУ ДОБУ

матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2025 р.

УДК 2+61] (062)

Р 36

Філософія, релігія та медицина в сучасну добу: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького). – К.: НМУ ім. О. О. Богомольця, ПП “Видавництво “Фенікс””, 2025. – 332 с.

ISBN 978-617-8310-48-6

Редакційна колегія:

Кучин Юрій Леонідович – ректор НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Науменко Олександр Миколайович – перший проректор з науково-педагогічної роботи та післядипломної освіти НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Земсков Сергій Володимирович – проректор з наукової роботи та інновацій НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Скрипник Рімма Леонідівна – проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародних зв'язків та європейської інтеграції НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Саган Олександр Назарович – завідувач Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, професор.

Відповідальні редактори:

Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Шевченко Сергій Леонідович – професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Рецензенти:

Гаврилюк Тетяна Вікторівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, права та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту.

Сторожук Світлана Володимирівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри української філософії та культури Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Затверджено до друку Вченою радою Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (протокол № 10 від 19 червня 2025 р.)

ISBN 978-617-8310-48-6

© НМУ ім. О. О. Богомольця, 2025

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
2. Ліщинська О. І. Цінність життя як аксіологічний орієнтир етико-прикладного знання. *Університетська кафедра*. – 2013. – № 2. – С. 57–73.
3. “Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях (12 серпня 1949 р.)”. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151 (дата звернення: 15.05.2025).
4. *Integrating palliative care and symptom relief into the response to humanitarian emergencies and crises: a WHO guide*. Geneva: WHO, 2018. – 107 p. – URL: <https://www.who.int/publications/item/9789241514460>

Сегень Ю. О.,

НМУ імені О. О. Богомольця,
julia.segen05@gmail.com

Науковий керівник:

д. філос. н., проф. Шевченко С. Л.,
професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини
НМУ імені О. О. Богомольця

СТАВЛЕННЯ РЕЛІГІЙ ДО ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ, ЯК МЕДИЧНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ

Релігія має колосальний вплив на життя та життєві переконання і моральні принципи певних груп суспільства, а також визначає ставлення людей до різних аспектів повсякденного життя. Одним із цих аспектів є різноманітні медичні процедури, зокрема мова йдеться про такі маніпуляції, як аборти, переливання крові та вакцинація. Різні релігії та віросповідання мають свої погляди на ці процедури. Ці погляди зазвичай обґрунтовані словами з священних текстів, духовними принципами та моральними засадами. У даній розвідці ми проаналізуємо ставлення різних релігій до такої медичної маніпуляції, як аборт, або іншими словами переривання вагітності.

Християнська церква інтерпретує аборт як вбивство, оскільки згідно з Писанням: “Життя людині дає Бог і це Його дар, який треба з вдячністю приймати”. Водночас переривання вагітності розцінюється як заперечення духовних цінностей християнства, що призводить зрештою до деморалізації та виродження нації. У Біблії наведено чимало думок, згідно яких початок життя людини відраховується не з моменту народження, а з моменту зачаття: “Так говорить Господь, що тебе учинив і тебе вформував від утроби, і тобі помагає: Не бійся, рабе Мій, Якове, і Єшуруне, якого Я вибрав!” (Ісаїя 44:2) та “Ще поки тебе вформував в утробі материнській, Я пізнав був тебе, і ще поки ти вийшов із нутра, тебе посвятив, дав тебе за пророка народам!” (Єремія

1:5) [1; 2]. Як бачимо, такі твердження дають підстави зробити висновок, що для християнства дитина вже з моменту запліднення, навіть на ранніх етапах формування плоду, вже є повноцінною людиною з унікальною душею. Тому, коли жінка приймає рішення зробити аборт – це рівноцінно вбивству людини, що в християнстві вважається одним з найбільшим гріхів.

Якщо звертатись до авторитетної думки раннього християнства з приводу аналізованої проблеми, доречно навести позицію Василя Великого, архієпископа Кесарії Каппадокійської в Малій Азії, визначного церковного діяча того часу, одного з Отців Церкви, християнського святого й одного з великих Трьох Святителів, щодо окресленої проблеми. На його думку, “та, що навмисно погубила в утробі плід, підлягає осудженню смертовбивства. Чіткого розрізнення плоду сформованого, або ще не сформованого, у нас немає. Бо тут належить покарати не тільки за те, що мало народитися, але і за те, що створила загрозу для самої себе: оскільки жінки, від таких вчинків, дуже часто помирають. До цього додається і погублення плоду, як друге убивство, від тих, що посяглися на це свідомо. Втім, належить не до смерті накладати на них покаяння, але приймати їх у спілкування, після того, як мине десять років; лікування ж вимірювати не роками, а способом покаяння” [1; 2]. Принагідно варто наголосити, що впродовж понад двох тисяч років розвитку християнства (розділення на католицизм і православ'я, поява протестантизму) ставлення до аборту фактично не змінилося навіть в уже сьогодні посталих трьох християнських конфесіях, що засвідчують сучасні дослідження [3; 4].

Звернення до інших релігій, зокрема **юдаїзму**, засвідчує, що в них також наявні власні переконання і чіткі правила щодо переривання вагітності: “... Відповідно до останнього звіту за 2011 рік, опублікованому Центральним статистичним бюро Ізраїлю (ЦСБ) відзначається, що в 2011 році за дозволом звернулося 18974 жінки, і 99,1% з них отримали дозвіл спеціальних комісій щодо абортів при лікарнях. Від євреєнок прохань надійшло вдвічі більше, ніж від мусульманок, християнок” [5]. Не зважаючи на таку статистику щодо абортів в Ізраїлі, “саме народження немовляти, його зачаття і розвиток в утробі матері сприймається юдаїзмом як постійно повторюване диво. Цей акт, цей процес нагадує людині про її богоподібність: подібно до того, як Бог створив людину, котра принципово відрізняється за своєю природою від решти живого світу, так і дві люблячі істоти, нащадки Адама і Єви, здатні створити розумну особистість” [5]. Ставлення іудеїв і християн до абортів є схожим, адже в обох авраамічних релігіях народження дитини є дивом і благословенням Творця. В юдаїзмі окреслюються чіткі заборони на переривання вагітності, що знову схоже з переконаннями християн. Ба більше, варто наголосити, що іудеї вважають акт зачаття дитини дивом, у якому беруть участь не двоє, а троє осіб на чолі з Творцем світу. І тому переривання вагітності є також втручанням у плани Творця і його волю, що вважається неприпустимим гріхом. Тому юдаїзм доводить, що якщо дитина була послана жінці, то ця дитина має народитись, адже така воля Творця.

Категорична заборона на здійснення абортів обґрунтовувалася й тим, що зародок у тілі матері є того самого роду живою істотою, що й звичайна людина, або навіть вищою. Втім, варто зауважити, що одностайної думки

з цього приводу ні у великих єврейських мудреців – укладачів Талмуду, ні пізніше у рабинів ніколи не було.

У Талмуді, зокрема, наводиться запис бесіди рабі Іегуди ха-Насі з римським імператором Антонієм – одним з найбільших інтелектуалів свого часу: “Антоній запитав Раббі: “З якого часу з’являються в людині погані схильності?”. Раббі відповів: “З моменту створення”. Сказав Антоній: “Якщо це так, він прорвав би утробу матері і вийшов назовні. Ні, це відбувається, коли він з’являється на світ!” І зізнався перед ним Раббі, “що це відповідає словам Писання, як сказано: Бо намір серця людини злий від юності її”. І ще запитав його Антоній: “З якого часу душа вселяється в людину?” Відповів Раббі: “Коли вона виходить з утроби матері”. Сказав йому Антоній: “... Ні. Це відбувається, коли велено відбутися зачаттю”. І визнав Раббі, “що є вірш, який підтверджує це ...” [Цит. за: 6]. Даний уривок з Талмуду, на нашу думку, показовий насамперед тим, що в ньому в ході диспуту єврейський мудрець визнає правоту не єврея. Водночас наведений діалог засвідчує, що такий видатний знавець Тори, яким був Іегуда ха-Насі, вагався однозначно відповісти на поставлені римлянином запитання. Не зважаючи на те, що до однозначної думки у деяких питаннях терапевтичної практики аборту юдаїзм не доходить, переривання вагітності залишається неприпустимим і не дозволеним, що знову підкреслює схожість з християнством. Спираючись на сучасні дослідження даної проблеми, варто зауважити те, що в юдаїзмі на відміну від християнства, за медичної потреби аборт є дозволеним: якщо жінка не може розродитися, розсікають плід її в утробі і виводять його по частинах, бо її життя важливіше його життя. Якщо ж велика частина його вже вийшла при пологах, то не завдають йому шкоди, бо не гублять душу заради іншої душі” [Цит. за 3]. Тобто юдаїзм все ж має специфічні відмінності від християнства у ставленні до моменту народження дитини у випадках, коли існує реальна загроза для життя і здоров’я матері. Втім, наголосити потрібно і на тому, що фізичні вади плоду (мутації і тому подібне), не є показанням до аборту як в юдаїзмі, іак і в християнстві.

Розглянемо наступну авраамічну релігію, а саме **іслам**. В Кур’ані (Сура “Аль-Ан’ам”, Аят 151), робиться наступний заклик: “І не вбивайте своїх дітей, побоюючись бідності, адже Аллах дарує їжу вам разом з ними” [6]. Муфтії ДУМУ “Умма” Саїд Ісмагілов розповів, що про штучне переривання вагітності каже ісламське вівччення: “Передусім хочу сказати: взагалі Іслам забороняє аборти, проте є винятки, що стосуються особливих обставин. Якщо, наприклад, медично обґрунтовано, що народження дитини призведе до смерті жінки чи становить реальну загрозу її здоров’ю, чи дитина народиться з вадами, що несумісні з життям, – у таких випадках дозволено зробити аборт. Окрім того, є випадки, коли жінка завагітніла внаслідок зґвалтування. По-перше, якщо жінка в такій ситуації сама бажає народити цю дитину, то, звісно, вона може її народити. Якщо вона не бажає народжувати дитину від ґвалтівника та не відчуває себе спроможною цю дитину привести на світ і виховати, то, згідно з ісламським вівчченням, вона також може перервати вагітність” [7]. Роз’яснення муфтія Саїда Ісмагілова свідчить, що в ісламі стосовно переривання вагітності також є свої усталені переконання, які частково схожі з християнством і юдаїзмом. Тобто аборт є гріхом і вбивством, втім, що вельми

показово, в Ісламі передбачені певні виключення і передбачені правила, згідно яких жінка має право зробити аборт.

“Але у будь-якому випадку, – наголошує Саїд Ісмаїлов, – таке медичне втручання до 120 дня вагітності. Річ у тім, що на 120 день, як казав пророк Мухаммад, приходить ангел і приносить душу нової людини. Тобто в цієї дитини, що розвивається в утробі матері, вже зі 120 дня з'являється душа, і тоді вже не можна переривати це життя. Тож якщо з медичних або соціальних причин існує потреба перервати вагітність, це треба зробити до 120 дня від моменту зачаття, інакше цю дитину треба народжувати” [7]. Дане уточнення і відрізняє іслам від християнства і юдаїзму. Адже в останніх вважається, що з першого дня зачаття дитина є унікальною душею і прирівнюється до людини ще в утробі матері на ранніх етапах розвитку, натомість в ісламі душа дається дитині лише з 120 дня вагітності і лише після цього терміну аборт уже протипоказаний. Хоча тут теж є певні виключення, як зауважує пан Ісмаїлов, адже якщо вагітність після 120 дня стає загрозою для життя матері і є медичне підтвердження цьому, то перервати таку вагітність можна незважаючи на її термін [7]. Тобто можна сказати, що іслам має більш “демократичні” погляди на спірне питання стосовно переривання вагітності.

Насамкінець розглянемо питання абортів в **буддійському вченні**. Переривання вагітності, з позиції буддизму, підпадає під категорію руйнівної дії, яка забирає життя. Цього не можна заперечувати – це переривання життя іншої істоти. В буддизмі розрізняються різні типи мотивації, пов'язані з позбавленням життя. Якщо мотивацією є егоїстична стурбованість, наприклад, небажання мати обов'язок піклуватися про дитину, або втратити фігуру, або щось подібне, то це робить аборт беззаперечним вбивством. Це витлумачується тим, що і мотивація, і сама дія є деструктивними [8]. Хоча існує багато причинних мотивацій, які можуть бути задіяні, буддійське вчення стверджує, що на тяжкість кармічних наслідків впливає наша теперішня мотивація. Тому, якщо ми з якихось причин вирішили зробити аборт, нам дійсно потрібно бути уважними до того, що відбувається в нашій голові та серці на початку операції. Це важливіше, ніж те, що спонукало нас звернутися до клініки. Тому, згідно буддизму, дуже важливо в момент абортів думати з любов'ю про дитину, яку абортують. Потрібно бажати їй добра в майбутньому житті і, в певному сенсі, думати й просити прощення за ситуацію, що склалася. Це не перетворює аборт у конструктивний вчинок. Вбивство є вбивством. Втім це, безумовно, мінімізує наслідки страждань, які настануть після цього. У деяких буддійських традиціях проводять церемонії для абортованого плоду, щось на кшталт похоронної служби. Це надзвичайно корисно для матері, решти родини і, звичайно, для абортованої дитини. В основі цього обряду лежить повага до ненародженої істоти як до живої. Їй дають ім'я і проводжають з молитвами, бажаючи благополуччя її майбутньому життю. Жінки, які мали такий досвід, вважають, що це дуже зцілює та допомагає [8]. Таким чином ставлення буддійського вчення до абортів є найбільш лояльним з усіх проаналізованих у даній розвідці релігій, адже питання моральної оцінки абортів, залежить від мотивації з якою було зроблено дану медичну маніпуляцію.

Отже, заборона переривання вагітності є важливим моральним і етичним питанням для багатьох релігійних традицій. Різні релігії, такі як християнство, іслам, юдаїзм, буддизм та інші, мають свої погляди та переконання щодо переривання вагітності. В основному ці переконання, як вже було зазначено вище, ґрунтуються на священних текстах та релігійних вченнях. Після того, як ми проаналізували ставлення різних світових релігій до абортів, можна зробити умовивід про те, що прослідковується певна закономірність у всіх релігійних вченнях у ставленні до абортів. Дана медична маніпуляція з боку релігій оцінюється негативно і вважається морально неприпустимою, оскільки вбивство ненародженої дитини суперечить основним релігійним заповідям. Однак навіть у таких переконаннях існують певні виключення, коли аборт дозволяється у випадках загрози життю матері або коли дитина була зачата внаслідок зґвалтування жінки (допустимі виключення, які передбачені в ісламі, частково юдаїзмі, а також буддизмі, який потребує абортів обґрунтовує мотивацією матері стосовно цієї процедури). Втім, на нашу думку, прийняття рішення стосовно переривання вагітності має залишатися прерогативою вагітної і її переконань, не залежно від того, є вони релігійними чи ні. Водночас у прийнятті даного рішення важливими є медичні показання, зокрема: смерть плоду в утробі; загроза життю жінки через неправильне протікання вагітності; порушення внутрішньоутробного розвитку; необхідність проведення медичних процедур жінці (наприклад, трансплантація органів, хіміотерапія) [9].

Отже, підсумовуючи проаналізовані думки та узагальнення сучасних дослідників даної проблеми [2], варто підкреслити, що релігійні переконання в ставленні до абортів в сучасну добу мають залишатись в моральнооцінній площині і носити рекомендаційний характер, адже з розвитком медицини люди стали більше опиратись на медичні показання для даної процедури, а згідно принципу “автономії пацієнта” останнє слово залишається за вагітною, або її близькими (сім’єю, родиною, опікунами), адже саме вони повинні приймати це не просте рішення, зважаючи на різні аспекти, як з позиції вагітної, так і з боку медичних показань і релігійних переконань (враховуючи, що будь-яка релігія виступає передумовою етики).

Література:

1. Священник: “Даруйте життя, замість того, щоб його відбирати” (01.05.2023). – URL: <https://firtka.if.ua/blog/view/sviashchennik-daruite-zhittia-zamist-togo-shchob-yogo-vidbirati>
2. “Аборт: християнська точка зору”. – URL: <https://firtka.if.ua/blog/print/abort-hristianska-tocka-zoru-34679>
3. Белінська А. М. Ставлення до абортів в різних релігіях // Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам’яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького). – К.: НМУ ім. О. О. Богомольця, ВР ІФ ім. Г. С. Сковороди НАНУ, 2021. – С. 239-243.
4. Левко Я. Моральна оцінка “терапевтичного” абортів в католицькому та православному вченні [Магістерська робота]. – Львів: ЗВО Український католицький університет, 2021. – 70 с.

5. “Аборт в юдаїзмі та християнстві: свобода вибору, чи вбивство ?” (13.09.2014). – URL: <https://tureligious.com.ua/abort-v-yudajizmi-ta-hrystyianstvi-svoboda-vyboru-chy-vbyvstvo>
6. “Про аборти в Ісламі”. – URL: <https://islam.ua/uk/rodina/vahitnist-i-polyhy?view=article&id=1296&catid=11>
7. “Ісламський погляд на штучне переривання вагітності” – слово муфтія. – URL: <https://umma.in.ua/ua/node/1769>
8. Берзін А. Буддійська сексуальна етика: основні питання. – URL: <https://studybuddhism.com/uk/tybetskyi-buddyzm/shliakh-do-prosvitlennia/karma-ta-pererodzhennia/buddiiska-seksualna-etyka-osnovni-pytannia>
9. “Про затвердження Порядку надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної вагітності, форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення / Наказ МОЗ України № 423 від 24.05.2013. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-13>

Уруська П. О.,
НМУ імені О. О. Богомольця,
polinauraska7@gmail.com

Науковий керівник:
д. філос. н., проф. Шевченко С. Л.,
професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини
НМУ імені О. О. Богомольця

РЕЛІГІЯ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР ВЗАЄМОДІЇ НАРОДНОЇ ТА КЛІНІЧНОЇ МЕДИЦИНИ

Релігія та клінічна медицина – невід’ємна частина суспільного життя, вона впливає на фізичне та духовне здоров’я. У багатьох випадках вони взаємодіють, створюючи унікальні підходи до лікування. Африка є прикладом такої взаємодії. До появи новітньої медицини традиційна відігравала важливу роль у здоров’ї африканців. Релігія африканської культури пов’язана з лікуванням за допомогою духовних засобів, допомагали в такому лікуванні лідери чи цілителі. Такі “лікарі” розбирались в місцевій флорі, знали, яке велике значення мають її лікувальні властивості. Пізніше, після появи колоніального устрою такі практики оголосили надто “примітивними” та “магічними”, це призвело до переслідування народних цілителів, які виконували роль медиків [1].

Релігійні вірування та лікування. Релігія часто впливає на ставлення пацієнтів до захворювань та методів їх лікування. У багатьох африканських спільнотах захворювання можуть вважатися результатом надприродних явищ, наприклад, злий дух, прокляття чи порушення духовних норм. Через це пацієнти можуть звертатися до знахарів для духовного очищення, навіть